

SCI-CONF.COM.UA

PROGRESSIVE RESEARCH IN THE MODERN WORLD

**PROCEEDINGS OF IV INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
DECEMBER 28-30, 2022**

**BOSTON
2022**

PROGRESSIVE RESEARCH IN THE MODERN WORLD

Proceedings of IV International Scientific and Practical Conference

Boston, USA

28-30 December 2022

Boston, USA

2022

UDC 001.1

The 4th International scientific and practical conference “Progressive research in the modern world” (December 28-30, 2022) BoScience Publisher, Boston, USA. 2022. 883 p.

ISBN 978-1-73981-125-9

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Progressive research in the modern world. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA. 2022. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/iv-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-progressive-research-in-the-modern-world-28-30-12-2022-boston-ssha-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: boston@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2022 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2022 BoScience Publisher ®

©2022 Authors of the articles

59.	<i>Volkova G. K., Wieler G. O.</i>	341
	LEARNING AUTONOMY IN THE SYSTEM OF MULTILINGUAL EDUCATION	
60.	<i>Антонюк О. А.</i>	347
	ОБЛІК, КОНТРОЛЬ І РОБОТА З ІНФОРМАЦІЄЮ В УПРАВЛІНСЬКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТИВНИХ ПЕДАГОГІВ	
61.	<i>Войналович О. О.</i>	354
	ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	
62.	<i>Генсерук Г. Р., Генсерук Ю. В.</i>	362
	ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСУ МЕНТИМЕТЕР У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	
63.	<i>Гриценко О. Е., Митько К. Д.</i>	365
	ТВОРЧИСТЬ ЯК ОДИН З КРИТЕРІЇВ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГА-ХОРЕОГРАФА	
64.	<i>Коцулевський І. А.</i>	370
	МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ СТУДЕНТІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА СПОРТОМ	
65.	<i>Мегем О. М., Микитченко Т. Ю., Прокопенко А. В.</i>	377
	РОЗВИТОК ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я В УЧНІВ ЯК ВАЛЕОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	
66.	<i>Мельник Т. М.</i>	387
	ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАЛЬНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
67.	<i>Михайлишин А., Криськів М.</i>	401
	СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ЧУЖОГО МОВЛЕННЯ В ТЕКСТАХ УЧНІВСЬКИХ ПЕРЕКАЗІВ	
68.	<i>Михнюк О. В.</i>	410
	ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КУРСАНТІВ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ	
69.	<i>Поцулко О. А., Кульбіда О. В.</i>	415
	ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	
70.	<i>Ревуцька О. В., Мороз І. Б., Малуєва Т. В.</i>	425
	МЕТОДИКА РЕАЛІЗАЦІЇ КОРЕКЦІЙНИХ ЦІЛЕЙ У ПРОЦЕСІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	
71.	<i>Стрижяков А. О.</i>	435
	ДО ПИТАННЯ ПРО «СОЦІАЛЬНУ ЯКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ»	

**СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ЧУЖОГО МОВЛЕННЯ В ТЕКСТАХ
УЧНІВСЬКИХ ПЕРЕКАЗІВ**

Михайлишин Анастасія

студентка

факультету філології та журналістики
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Криськів Мирослава

кандидат педагогічних наук, викладач
кафедри української мови і методики її навчання
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Анотація. У статті розглянуто методичні аспекти вивчення способів відтворення чужого мовлення у процесі написання учнівських переказів на уроках української мови в загальноосвітній школі, визначено основні вимоги до знань, умінь та навичок школярів про шляхи передачі чужого мовлення; запропоновано ряд тренувальних вправ, які сприяють ефективному використанню способів відтворення чужого мовлення в текстах учнівських переказів.

Ключові слова: відтворення чужого мовлення, пряма мова, непряма мова, діалог, цитата, переказ, тренувальні вправи, мовленнєвий розвиток.

Демократичні зміни історичного, політичного й економічного характеру, що відбуваються в державі, вимагають приділяти велику увагу формуванню національно-свідомої мовної особистості. Сучасне осмислення проблеми шкільної мовної освіти та шляхів її реалізації зумовлює необхідність підвищення теоретичного і практичного рівнів навчання української мови. Виникає потреба формувати в людей високу мовленнєву компетенцію, здатних до спілкування в усіх сферах суспільного життя.

Основним завданням учителя-словесника є вироблення в школярів умінь і навичок користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях, під час сприймання, відтворення і продумування висловлювань, однаково розвивати усі види мовленнєвої діяльності.

На уроках української мови та літератури ми маємо справу у більшості випадків із готовим текстом, який учень має відтворити, тобто передати зміст чужого мовлення. Над цією проблемою учень та вчитель працюють кожен урок. Але особливо сконцентрована увага щодо цього питання на уроках розвитку зв'язного мовлення.

Успішне формування мовленнєвих умінь можливе лише за умови систематичної і цілеспрямованої роботи, постійної уваги до цього аспекту навчання. Вирішальну роль відіграють два фактори, що взаємно доповнюються – створення мовного середовища з високим виховним потенціалом і раціональна система навчально-тренувальних вправ.

Передача чужого мовлення – це один із шляхів формування мовленнєвої компетенції учнів. У процесі спілкування часто виникає потреба передати слухачам мовлення інших людей. Зробити це можна за допомогою речень із прямою мовою, непрямою мовою, а також невласне прямою мовою, цитатами.

Вільне володіння способами передачі чужого мовлення забезпечує реалізацію творчих можливостей учнів. Це один із засобів збагачення розвитку і реалізації мовлення кожної особистості.

Вміння передавати чуже мовлення має велике значення, насамперед сприяє формуванню в учнів комунікативних вмінь, тобто вміння сприймати і відтворювати чуже мовлення, а також дає змогу розпізнавати, як чуже мовлення передається: дослівно чи зі збереженням лише основного змісту висловлювання, тобто не дослівно.

Учні повинні добре засвоїти способи передачі чужого мовлення, адже вони дають можливість правильно будувати свою розповідь, вступати в ролі очевидця чи переповідача [2]. У цьому їм повинен допомагати вчитель-словесник на уроках української мови, використовуючи певну систему

тренувальних вправ, проблемних ситуацій, йому ще дуже важливо, щоб кожен учень самостійно сформулював відповідь на проблемне запитання теми, оскільки справжній набуток особистості – це знання, вміння та навички, які вона накопичує протягом власної самостійної діяльності.

За програмою української мови у школі вивчення чужого мовлення починається у п'ятому класі [1]. Програмою передбачено вивчення таких відомостей: Пряма мова. Розділові знаки при прямій мові, після слів автора, перед словами автора. Діалог. Розділові знаки при діалозі. У програмі написано, що учні повинні вміти розрізняти слова автора і пряму мову, а також сприймати чуже мовлення, уважно слухати та швидко, свідомо і виразно читати відповідно до їхнього віку тексти різних стилів мовлення.

У шостому класі повторюється матеріал про пряму мову, вивчений у п'ятому класі, і на нього відводиться одна година. У сьомому, дев'ятому і десятому класі ця тема не вивчається.

Більш поглиблено способи передачі чужого мовлення вивчають у восьмому класі, в розділі синтаксис: Пряма і непряма мова. Поняття про невласне пряму мову. Заміна прямої мови непрямою. Правопис: розділові знаки при прямій мові. Діалог. Цитата. Розділові знаки при цитаті.

Учні повинні знати:

- відомості про пряму, непряму і невласне пряму мову, діалог, цитату;
- виділяти слова автора;
- замінювати пряму мову непрямою і навпаки;
- виразно читати текст з прямою мовою, діалогом, цитатами;
- правильно використовувати пряму мову, діалог, цитати у зв'язному мовленні;
- правильно ставити розділові знаки при прямій та непрякій мові, діалозі, цитатах та обґрунтовувати їх;
- знаходити і виправляти в своєму та чужому текстах помилки на вивчені правила.

В одинадцятому класі поглиблюються і систематизуються основні

відомості про пряму мову та розділові знаки при ній; діалогічне мовлення; уміння виділяти головне у висловах співрозмовника; різні способи передачі прямої мови непрямою; цитати, їхня роль у текстах.

У шкільному підручнику в повному обсязі викладено теоретичний матеріал, що стосується цієї теми. Чітко і доступно для розуміння учнів сформульовано правила, після яких наводяться приклади, для кращого їх засвоєння і розуміння. Також подається достатня кількість завдань. Адже оволодіння учнями матеріалу відбувається за допомогою вправ, які дають можливість учням використовувати вивчені мовні категорії та конструкції. Тому під час теми, необхідно добре продумати і підготувати систему вправ, бо вчитель за допомогою спеціальних завдань, які виконують учні, спрямовує їх на вироблення мовних умінь і навичок. Набуття нових знань, формування нових умінь і навичок завжди відбувається на основі раніше набутих. Отже, готуючись до вивчення нового матеріалу необхідно активізувати раніше набуті знання і навички. Цьому допомагають підготовчі вправи. Так, наприклад, під час вивчення у восьмому класі теми «Пряма мова. Розділові знаки при прямій мові» подається вправа такого змісту: Прочитайте текст. Пригадайте, що означають поняття «пряма мова» і наведіть приклади з тексту. Подається текст:

Дідусь із Павликом пішли до лісу, розгорнули на галявині сніп і поклали снопики ячменю...

Тільки-но вони присіли під кущем ліщини, збоку щось заклопотало, залопотіло крильми, і чудесний червоний красунь фазан із хвостом дугою підбіг до снопа і почав клювати зерно.

Дідусь обняв Павлика та й каже: «Отак, Павлику, завжди роби! Взимку, коли багато снігу, підготовуй пташку в лісі! Добре?» – «Добре», – відповів Павлик.

Після цієї вправи учням пропонується прочитати подані нижче відомості та з'ясувати, які способи використовуються для відтворення чужого мовлення.

Потім учні приступають до вивчення кожного із способів, починаючи із прямої мови. Далі в підручнику пропонуються вступні вправи, які проводяться

після опрацювання нового матеріалу. Вони допомагають глибше усвідомлювати поняття і правила, виробляти уміння і навички, застосовувати теоретичні знання на практиці.

Велике значення на уроці відіграють тренувальні вправи. Система тренувальних вправ сприяє закріпленню мовних умінь і навичок. Під час вивчення способів передачі чужого мовлення поширені такі тренувальні вправи:

- вправи за зразком (наприклад: визначити, на які правила вжиті розділові знаки в реченнях тексту);

- вправи за інструкцією;

- вправи за завданням, які проводяться тоді, коли учні вже в основному оволоділи потрібними прийомами роботи й можуть застосовувати їх самостійно. Так, наприклад, у восьмому класі учням пропонується зробити синтаксичний розбір речення з прямою мовою;

- завершальні вправи. Сюди належать творчі роботи, які розвивають в учнів самостійність і здатність творчо мислити. Можна дати такі завдання: записати розмову двох людей, потім цей текст переробити з використанням непрямої мови; дати характеристику тому чи іншому літературному героєві, використовуючи невласне пряму мову; скласти діалог.

Як бачимо вправи досить різноманітні і допомагають учневі усвідомити поняття і правила, виробляти уміння й навички застосовувати теоретичні знання на практиці. Адже навчити добре володіти матеріалом можна лише в процесі виконання завдань. При цьому цей процес має здійснювати під час засвоєння учнями системи усних і письмових мовленнєвих завдань, розташованих у порядку наростання їх складності [3]. Аби надати кожному школяреві можливість спілкування, висловлювати власні думки і почуття, необхідно досить широко впроваджувати групову форму проведення занять. Уроки треба будувати так, щоб кожен із проведених видів робіт виконував свою роль у формуванні певного комунікативного вміння, щоб учні успішно оволоділи і монологічним, і діалогічним мовленням спираючись на знання про

текст, стилі, жанри мовлення, ситуацію спілкування.

Під час написання творів, переказів учні, здебільшого, не відтворюють пряму мову. Вони замінюють її непрямою. Остання передає лише основний зміст чужого мовлення, втрачаючи його лексичну силу та інтонаційну своєрідність, і тому учні використовують найбільше саме такий спосіб відтворення чужого мовлення, не вдаючись до всіх деталей.

Дуже важко замінювати учням непрямою прямою мову із звертаннями, вигуками, вставними словами, зворотами, характерними для усного мовлення. В цьому випадку такі слова вони випускають, а зміст прямої мови передають у формі переказу [4]. Наприклад:

<i>Пряма мова</i>	<i>Непряма мова</i>
Народне прислів'я говорить: «Ластівки вилітають – погоду віщають».	Народне прислів'я говорить, коли ластівки вилітають, то віщують погоду.
«Га, та як твоя Наталка, Ясенихо? - ще здалеку запитав голова. – Одужала?»	Голова ще здалеку запитав Ясениху, чи одужала Наталка.

Вивчаючи способи відтворення чужого мовлення, варто звернути увагу на стилістичні особливості мови і діалогу. Так як пряма мова і діалог найяскравіше відтворюють особливості розмовного і художнього стилів, то можна використати такі вправи.

Вправа 1. Прочитайте. Спишіть. Поясніть стилістичну функцію речень з прямою мовою в художньому стилі. Визначте зображувально-виражальні засоби в словах автора.

Жито мені говорило уранці:

- Будь же на мене похожим, синочку,
- бачиш, мільйони колосся в багрянці,
- будь же мов колос, не стій в одиночку!

Роси мені шепотіли важучі:

- Будь, як і ми, ти прозорим і чистим.

Промінь мені промовляв із-за тучі:

- Будь, як і я, ти завжди променистим.

Хвиля мені говорила Дніпрова:

– Вдачею будь невгамовний, кипучий.

Сивий Дніпро викликав на розмову:

– Другом ти будь у житті, як Ревучий. (А. Малишко.)

Вправа 2. Прочитайте. Дослідіть стилістичні особливості діалогу художнього стилю як засобу передачі живого мовлення.

Дівчина збирала ромашки в гаю.

– Як ті квіти звуться?

– Як? Івасики.

– А чому Івасики?

– Не знаю. (А. Малишко.)

Вправа 3. Напишіть твір-розповідь у художньому стилі на тему «Росте моє диво-дерево». Введіть у текст пряму мову і діалог.

Вивчаючи способи передачі чужого мовлення для кращого засвоєння знань з цієї теми потрібно використовувати афоризми, крилаті вислови, адже це яскравий приклад чужого мовлення.

Вправа 4. Допишіть слова автора.

1. «Найбільше і найдорожче добро у кожного народу – це його мова», - сказав... (П. Мирний)

2. (Г. Сковорода) ...азначив: «Світ ловив мене, та не впіймав»

3. «Як парость виноградної лози, плекайте мову», – наголошував... (М. Рильський)

Вправа 5. Замініть пряму мову непрямою.

1. «У щастя людського два рівних є крила: троянди й виноград – красиве і корисне», – говорив М. Рильський

2. Т. Шевченко наголошував: «І чужому наuczайтесь, й свого не цурайтесь».

3. «В своїй хаті своя правда, і сила, і воля», – говорив Т. Шевченко.

Вправа 6. Розставте розділові знаки при цитатах.

1. Наша дума наша пісня

Не вмере не загине

От де люде наша слава

Слава України. Т. Шевченко

1. Уява поета малювала картини вільного щасливого життя коли на оновленій землі

Врага не буде, супостата,

А буде син, і буде мати

І будуть люди на землі.

2. Борітеся поборете! заявив поет

3. Слово для Лесі Українки це гострий безжалісний меч що здима вражі голови з плеч.

Як бачимо, переказ – це вид роботи з розвитку мовлення, який передбачає передачу в усній чи письмовій формі прочитаного чи прослуханого тексту. Умовно до переказів відноситься також конспектування прочитаної статті, запис прослуханих виступів. Велике значення переказу перш за все у тому, що він навчає глибоко розуміти і правильно передавати чужі думки, виробляє навички самостійного викладу думок в усній і письмовій формі. Отже, переказ – це підготовча ланка до самостійного письма, до написання творів, виступів з різної тематики, відгуків. Переказ виробляє навички уважно слухати текст з тим, щоб зрозуміти й запам'ятати зміст, а потім з належною повнотою й докладністю відтворити в усній чи письмовій формі. Проведення переказу сприяє розвитку логічного мислення, бо виробляє вміння й навички аналізувати текст, виділяти в ньому головне й другорядне, розкривати внутрішні зв'язки й закономірності, що лежать в основі змісту, а потім у чіткій послідовності переказувати його.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус Н. Пряма і непряма мова як засоби передачі чужої мови. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як спосіб передачі чужої мови. Діалог : [інформаційний паспорт навчальної теми : українська мова : 9 кл.]. *Шкільний*

бібліотечно-інформаційний центр. Повне видання. 2015. № 7. С. 43–48.

2. Кідалова Н. О. Способи відтворення чужого мовлення. (Соціокультурна тема уроку: «Шоколад») : [урок української мови: 8 клас]. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2011. № 19/21. С. 20–25.

3. Криськів М., Мельничайко В. Синтаксис учнівських переказів. *Дивослово*. 2011. № 7. С. 2–6.

4. Михайленко Т. Л. Повторення теми «Пряма мова. Діалог». Урок у 5 класі. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2010. № 16-18. С. 42–44.